

**РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК ОДИН ЗІ СЦЕНАРІЇВ
ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Анотація

У статті на основі аналізу туристичного потенціалу, встановлення конкурентних переваг, визначення туристичної привабливості доведено, що розвиток туризму у Чернівецькій області може бути одним зі сценаріїв вирішення економічних і соціальних проблем регіону. Зокрема, визначено ресурсне забезпечення туристичної діяльності, обґрунтовано вплив розвитку туризму на економіку регіону, виділено складові туристичної зацікавленості, встановлено переваги в розвитку туризму та доведено, що туризм – це вид економічної діяльності, спрямований на задоволення потреб споживачів.

На базі дослідження виявлено проблеми в розвитку туризму та запропоновано комплексну програму дій для регіональних органів влади, туристичного бізнесу, науковців і громадськості.

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, туристична привабливість, туристичний бізнес, соціально-економічний стан, конкурентні переваги, економіка регіону.

В.Ф. Кифяк, д.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г. Черновцы

**РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА КАК ОДИН ИЗ СЦЕНАРИЕВ
УЛУЧШЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ
ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ**

Аннотация

В статье на основе анализа туристического потенциала, установления конкурентных преимуществ, определения туристической привлекательности доказано, что развитие туризма в Черновицкой области может быть одним из сценариев решения экономических и социальных проблем региона. В частности, определено ресурсное обеспечение туристической деятельности, обосновано влияние развития туризма на экономику региона, выделены составляющие туристической заинтересованности, установлены преимущества в развитии туризма и доказано, что туризм - это вид экономической деятельности, направленный на удовлетворение потребностей туристов.

На базе исследования выявлены проблемы в развитии туризма и предложена комплексная программа действий для региональных органов власти, туристического бизнеса, ученых и общественности.

Ключевые слова: туризм, туристический потенциал, туристическая привлекательность, туристический бизнес, социально-экономическое положение, конкурентные преимущества, экономика региона.

Будь-який регіон України посідає певне місце у господарському комплексі країни, використовуючи при цьому властиві йому природні ресурси,

особливості їх розміщення, національні й історичні риси, свою структуру господарства, рівень економічного розвитку, свою спеціалізацію.

Постановка проблеми та формулювання цілей статті. Сьогодні, в умовах проведення радикальних економічних реформ та їх наукового обґрунтування, в період, коли відбуваються процеси децентралізації, регіональні органи влади мають право самостійно обирати сценарії соціально-економічного розвитку, що сприятимуть вирішенню регіональних проблем, підвищенню рівня життя населення, збереженню екологічної рівноваги та навколишнього середовища.

Одним з таких сценаріїв, що може мати вагомий вплив на соціально-економічний стан регіону чи міста, є розвиток туризму. Розробка такого сценарію регіонального розвитку вимагає зміни ставлення до туризму як до виду економічної діяльності.

Визначення впливу розвитку туризму на економіку регіону, аналіз туристичного потенціалу, встановлення конкурентних переваг, визначення туристичної привабливості – все це є головними цілями статті, досягнення яких сприятиме активізації туристичної діяльності в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних науковців у своїх працях досліджували економічний вплив туризму на соціально-економічний стан країни чи окремо взятого регіону. Проте розробка сценарію розвитку туризму та його впровадження потребує подальших досліджень.

Тлумачення туризму міжнародними організаціями, науковцями, окремими представниками органів влади, законодавством України зводиться до активного відпочинку, подорожування, знайомства з навколишнім середовищем, рекреації, тимчасового виїзду з постійного місця проживання тощо.

Так, наприклад, за визначенням, ООН туризм – це активний відпочинок, що впливає на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток людини, пов'язаний з пересуванням за межі постійного місця проживання [17]. Всесвітня туристична організація визначає туризм як один з видів активного відпочинку, що являє собою подорож з метою пізнання тих або інших районів, нових країн і поєднанні у багатьох країнах з елементами спорту [18]. Подібне трактування дає і Манільська декларація світового туризму (Філіппіни, 1980 р.) [15]. Велика кількість зарубіжних та українських дослідників, таких як Н. Реймерс [16], М. Биржаков [4], В. Квартальнов [11], Г. Кунц [12], О. Бейдик [3], М. Мальська [14], О. Любіцева [13] та ін. вважають, що туризм – це будь-яка подорож з метою відпочинку і знайомства з новими регіонами та об'єктами або вид рекреації, пов'язаний з виїздом за межі постійного місця проживання, активний відпочинок, під час

якого відновлення працездатності поєднується з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурно-розважальними цілями. Та і законодавством України туризм визначається як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [1].

Виклад основного матеріалу. Проте далеко не всі науковці притримуються такої думки. У тому числі і ми, адже вважаємо, що туристичні підприємства та інші суб'єкти туристичної діяльності працюють на комерційних засадах, створюючи при цьому валову додану вартість шляхом виробництва, просування та реалізації туристичних продуктів, спрямованих на задоволення потреб споживачів.

На рис. 1 показано діяльність суб'єктів туризму, які виробляють туристичні послуги та формують туристичні продукти і спрямовують їх на задоволення потреб споживачів.

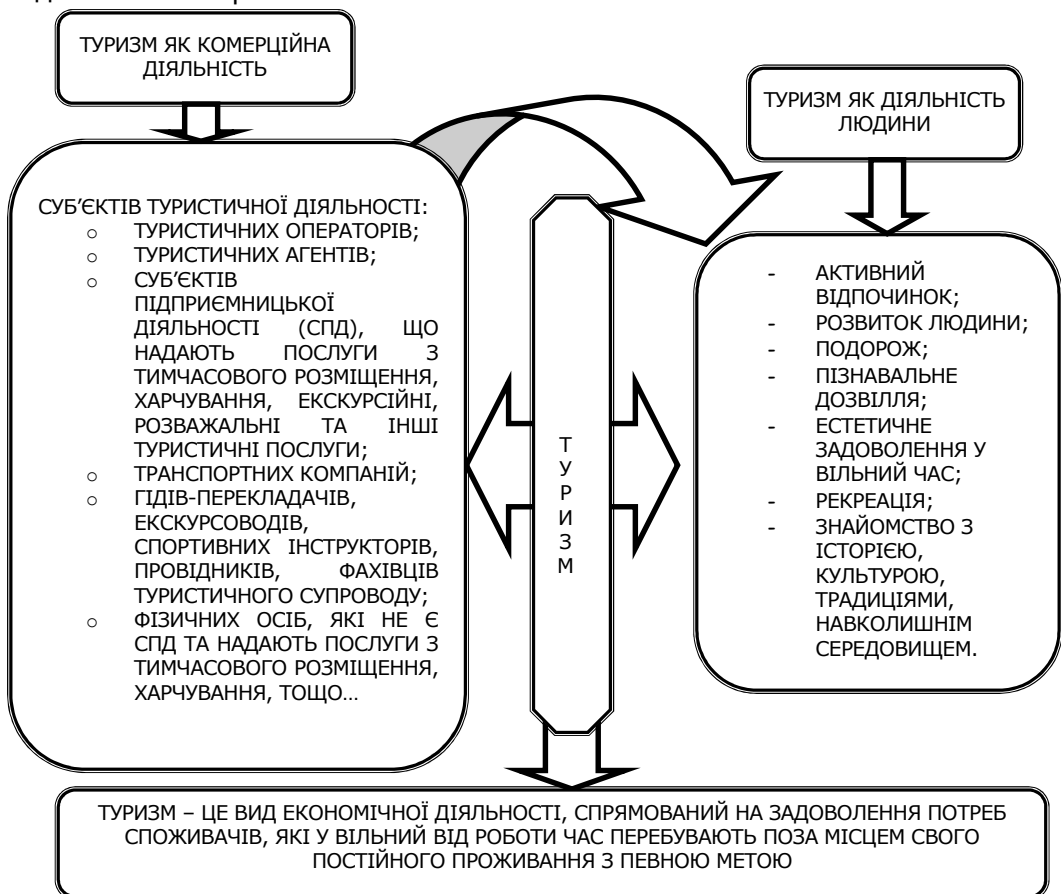

Рис. 1. Туризм як вид економічної діяльності

ТУРИЗМ

Отже, на нашу думку, туризм – це вид економічної діяльності, спрямований на задоволення потреб споживачів, які у вільний від роботи час тимчасово перебувають поза місцем свого постійного проживання з певною метою.

Подібне визначення дає і професор В. Г. Герасименко, який вважає, що туризм – це галузь економіки нематеріальної сфери, як суспільно-організована економічна діяльність, спрямована на виробництво товарів і послуг для задоволення потреб людей, які знаходяться за межами постійного місця проживання [6, с.7].

Відзначимо, що в умовах глобалізації світової економіки туризм відіграє важливу роль у розвитку держави і регіонів, виконуючи певні економічні функції.

Це зокрема (рис. 2):

Рис. 2. Вплив розвитку туризму на економіку країни / регіону

На підтвердження цього наводимо декілька цифр розвитку туризму в світі та його вплив на економіку.

За даними Всесвітньої туристичної організації у 2014 році:

- туризм у світі складає 9% від валового світового продукту;
- 1 із 11 працюючих у світі – зайнятий у сфері туризму;
- 1,4 трл. \$ (6%) світового експорту припадає на туризм;
- 1087 млн. туристів (2013 р.), прогноз на 2030 р. – 1,8 млрд. туристів.

В Україні у 2013 році, за даними Держприкордонслужби, чисельність іноземних туристів, які відвідали Україну, склала 24,6 млн., з них отримало обслуговування суб'єктами туристичної діяльності 232, 3 тис осіб, або трохи менше 1%.

Чисельність громадян, що виїжджали за кордон, – 23,7 млн. осіб, з них 2,5 млн. осіб, або більше 10%, надано обслуговування суб'єктами туристичної діяльності.

Туристичні надходження – 5,083 млрд. \$ США, або 2,8 % ВВП (182026 млн. \$ США – ВВП України).

За інформацією голови підкомітету з питань туризму Верховної Ради України, у 2014 році кількість в'їзних туристів становила 13,1 млн, виїзних – 22,6 млн.

У Чернівецькій області, за статистичними даними, у 2013 році працював 121 суб'єкт туристичної діяльності, у тому числі: 28 туристичних операторів, 92 туристичних агентів, 1 екскурсійне бюро.

Чисельність обслуговуваних туристів суб'єктами туристичної діяльності у 2013 році склала 18,6 тис. осіб, що в 3,4 рази менше від 2010 року з яких 15,1 тис. осіб направлено за кордон. Прийнято іноземних туристів 500 осіб, що майже в 10 разів менше, ніж у 2010 році. Більш як в 10 разів зменшилася чисельність внутрішніх туристів, у 2 з лишнім рази зменшилося екскурсантів. Реалізовано туристичних послуг на загальну суму 93,3 млн. грн., що складає 0,67% валового регіонального продукту. Платежі до бюджету становили 183,6 тис. грн.

Водночас, результати досліджень, проведених науковцями Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ та Науковим товариством молодих учених та студентів, засвідчують, що сума послуг та товарів, спожитих туристами у 2013 році складає 524,6 млн.грн., а чисельність туристів, які відвідали місто Чернівці, – 327875 осіб. В середньому 1 турист перебував 2 дні у нашому місті та отримав послуг і придбав товарів на 1600 грн. під час перебування. Це значно менше ніж, наприклад, у Львові чи Києві, де в середньому турист за 1 день перебування залишає 2000 грн. чи 2500 грн. відповідно.

Для сценарного прогнозування розвитку туризму в регіоні необхідно визначити базові засади ефективного функціонування туристичної галузі.

Сьогодні Чернівецька область має унікальні туристичні ресурси. Зокрема, природно-рекреаційний потенціал включає [9]:

- 321 об'єкт різних категорій природно-заповідного фонду, які займають понад 7% території області, в тому числі 7 заказників;

- 170 пам'яток природи. До пам'яток природи державного значення відносяться: урочище Білка, печери Буковинка, Попелюшка, Баламутівська,

Шилівський ліс, Тисовий яр. Основними геологічними та геоморфологічними утвореннями є печера Довбуша, скелі «Кам'яна багачка» та «Чорний Діл», Дністровські «стілки» біля сіл Василів і Звенячин;

- Ботанічний і дендрологічний парк ЧНУ, Вижницький національний природний парк та Сторожинецький дендропарк;

- 40 парків, які є пам'ятками садово-паркового мистецтва;

- 39 заповідних урочищ місцевого значення;

- понад 70 родовищ мінеральних вод (типу: «Іжевська», «Мацеста», «Боржомі», «Нафтуся», «Єсентуки» та «Нарзан». Особливу цінність має вода Брусницького родовища, яка містить сірчано-водневі та содові гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві компоненти);

- 8 родовищ лікувальних грязей.

Таким чином, Чернівецька область має достатньо високий природно-рекреаційний потенціал, необхідний для створення високоефективних рекреаційно-туристичних зон. В цілому забезпеченість природними рекреаційними ресурсами 1-го кв.км території та 1-го жителя відповідно в 1,4 на 1,8 раза вищі, ніж по Україні, що є ще одним підтвердженням можливостей розвитку сфери лікування та відпочинку.

Український вчений Валерій Євдокименко, визначаючи придатність території для рекреаційного використання та її потенціал, вважає, що основними критеріями є «наявність родовищ лікувальних мінеральних вод, грязей, озокериту, сприятливі кліматичні умови, екологічно чисте природне середовище. При цьому, чим більші запаси лікувальних ресурсів, вища їх лікувальна ефективність, тим вищу цінність мають рекреаційні території» [8, с. 62].

Туристичний потенціал Буковини формується також за рахунок інших складових: історичних та архітектурних пам'ятників, релігійних споруд, пам'яток культури та мистецтва, наявності традиційних народних промислів та ремесел тощо. Чернівецька область – одна з небагатьох областей України, яка володіє архітектурно-містобудівною спадщиною, вельми різноманітною як в етнічному, так і в хронологічному, стилістичному й типологічному відношеннях. До найцінніших належать середньовічні фортеці, муровані та дерев'яні храми унікального «хатнього» типу, окремі будівлі та їх комплекси. В області взято на державний облік 631 пам'ятку історії, культури, архітектури і містобудування, з яких 112 занесено до переліку Державного реєстру національного культурного надбання [2].

Відомо понад 300 нововиявлених пам'яток. Пам'ятники археології включають слов'янські городища IX - X століть та древньоруські поселення XII - XIII століть.

До списку історичних міст і селищ увійшли: Вижниця, Кіцмань, Лужани, Путила, Сторожинець, Усть-Путила, Хотин, Чернівці. Найбільший інтерес для

екскурсантів представляє саме обласний центр, де сконцентровані найбільш цікаві об'єкти екскурсійного огляду. Головну увагу привертає Старе місто, тобто центральна частина; тут виділяється архітектурний ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, занесений до списку «Юнеско», муздрамтеатр, Єврейський дім, приміщення міської ради та облдержадміністрації, собор Святого Духа та костюл «Серце Ісуса», церква св. Параскеви, римо-католицький храм, будівлі залізничного вокзалу та поштамту, Садгірська синагога, яка сьогодні відновлюється, і багато інших, не менш цікавих прикладів таланту буковинських, австрійських, румунських майстрів.

Крім того, в області діє велика кількість музеїв та меморіальних місць, пов'язаних з життям і творчістю видатних людей Буковини та Західної Європи.

Окрім природного рекреаційного потенціалу, визначних пам'яток історії, культури, архітектури, Чернівецька область має й інші переваги в розвитку туризму, основними з яких є:

- вигідне географічне та геополітичне розміщення області;
- область є прикордонною та має державні кордони з Румунією та Молдовою;
- область входить до складу єврорегіонів («Карпатський» та «Верхній Прут»);
- наявність транзитних залізничних та автомобільних доріг;
- наявність етнічних зв'язків мешканців області з сусідніми регіонами Румунії та Молдови, а також Австрії, Канади, Німеччини, Ізраїлю та іншими країнами, що формують туристичні потоки в регіон.

У регіоні до цього часу існують художні промисли з виробництва килимів, вишивання та виготовлення виробів з дерева. Ці промисли розвинені у центральній, південно-західній і західній частині Буковини.

Дослідження, проведені на території Чернівецької області, дали змогу виділити базові складові, які формують туристичну привабливість регіону та які викликають найбільшу мотивацію до оздоровлення, відпочинку, подорожування (рис. 3), а також визначити роль і місце природних рекреаційних ресурсів та культурно-історичних об'єктів у формуванні рекреаційного і туристичного попиту.

На рис. 3 продемонстровано, що основними складовими, які найбільше впливають на туристичну привабливість регіону, є природні рекреаційні ресурси та культурно-історичні об'єкти. Вони займають найбільші сегменти та є базовими складовими туристичного продукту.

Водночас, опитування іноземних туристів та туристів з інших областей України, проведені на території Чернівецької області, свідчать про те, що

ТУРИЗМ

окрім природних рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, геополітичного розташування, розвинутої інфраструктури та інших визначених чинників, до туристичної привабливості регіону відносяться:

- незвичний формат організації подорожування та відпочинку. Це, зокрема, поширений у регіоні сільський туризм та участь у виконанні різноманітних сільськогосподарських робіт, участь у «Битві націй», що проходили щорічно у Хотинській фортеці та лицарських турнірах, фестиваль маланок у Вашківцях та Чернівцях тощо;

- нестандартний спосіб пересування туристів – це кінні маршрути, карети, сплави по гірських річках та ін.;

- вишукана форма обслуговування у тому числі спеціалізація окремих ресторанів, готелів, анімаційних закладів;

- відомі фахівці, музиканти, спортсмени та інші персонажі;

- звичаї, обряди, традиції, свята, цікаві події тощо;

- природні явища (печери, водоспади), дикі тварини, полювання, рибальство;

- цікаві та видовищні виробничі процеси, зокрема, виробництво електроенергії на Дністровській ГАЕС тощо.

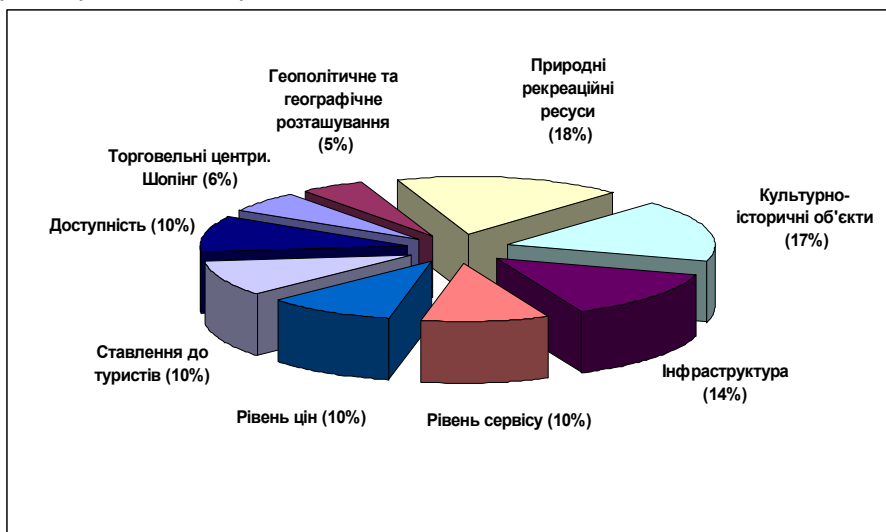

Рис. 3. Складові туристичної привабливості Чернівецької області

Отже, базовими засадами розробки сценарію розвитку туризму в Чернівецькій області є наявність природного рекреаційного потенціалу, визначних пам'яток історії, культури, архітектури, розвинута загальна та спеціальна інфраструктура, вигідне географічне та геополітичне розміщення області, рівень сервісу та цінова політика, нестандартні способи пересування, природні явища, звичаї, обряди, різноманітні події тощо.

Сценарне прогнозування розвитку туризму має враховувати комплексну програму дій з урахуванням і таких рішень та проектів, як:

1. Формування позитивного туристичного іміджу регіону.
2. Проектування та розбудова сучасних туристичних та рекреаційних комплексів.
3. Ефективне використання природних рекреаційних ресурсів
4. Сприяння розвитку екологічному (зеленому) та сільському туризму.
5. Впровадження інновацій.
6. Розробка програм розвитку туризму у кожному районі.

Важливим елементом сценарію розвитку рекреаційно-туристичної галузі та зростання економіки регіону в цілому є створення привабливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій. Особливого значення набуває формування спеціального режиму інвестування, що підтверджує відомий український учений В. Н. Василенко у своїй праці «Спеціальний режим інвестирования как инструмент переходного периода» [5, с.45-48].

Такий підхід обумовлений тим, що інвестиції є одним із важливих джерел формування фінансово-кредитних ресурсів, напрямів стимулювання розвитку та усунення локальних диспропорцій [10, с. 39].

Зарубіжний досвід це підтверджує. Наприклад, влада невеликого міста Гостинін (Польща), маючи туристично-рекреаційний потенціал, створила спеціальний режим інвестування і тільки в 2010 р. у розбудову рекреаційного парку, бальнеологічних та туристичних закладів залучила 319 млн. 900 тис. злотих (110,3 млн. дол. США) [7, с.719].

Тому на сьогодні ніхто не піддає сумніву той факт, що існує пропорційна залежність між інвестиційною привабливістю регіону та рівнем його туристично-рекреаційного потенціалу.

Маючи переваги у наявності природного рекреаційного потенціалу, культурно-історичні надбання світового рівня, вигідне геополітичне розташування та інші складові туристичної привабливості, туризм у Чернівецькій області потребує зміни підходів та кардинальних напрямків щодо його розвитку. Зокрема, із наявних джерел мінеральних вод використовується близько 10%, ще 32 джерела, або 42,7% розвідані, але не мають експертного висновку, 31 джерело потребує подальших досліджень. Для цього необхідно дати експертну оцінку території і води. Ці роботи може виконати Одеський інститут курортології і медичної реабілітації.

Ще однією проблемою стала відміна ліцензування турагентської діяльності. Щорічно Чернівецьку область відвідують тисячі туристів які отримують обслуговування приватними підприємцями, які декларують себе як турагенти, насправді не маючи ні відповідних знань, ні досвіду в прийомі та обслуговуванні, а в більшості випадків – і права. У таких випадках туристи

розміщуються на квартирах, перевозяться несправними транспортними засобами, екскурсійне обслуговування здійснюється екскурсводами без відповідної кваліфікації, на низькому рівні надаються й інші послуги. В результаті втрачають всі. Туристи отримують неякісне сервісне обслуговування, туристичні оператори не можуть продати розроблені тури, готелі залишаються без гостей, а місто і область без податкових надходжень.

Важливим для розвитку туризму є формування регіональної та державної політики у сфері рекреації і туризму, яка ще не стала предметом серйозних політологічних та економічних досліджень, хоча вже давно настав час наукового переосмислення тих процесів, що відбуваються в цій сфері. Політологічною ця тема є тому, що в сфері рекреації і туризму тісно переплітаються інтереси розвитку культури, транспорту, зайнятості населення, готельного бізнесу та санаторно-курортного комплексу, охорони навколишнього середовища, підтримка безпеки, зміцнення міжнародних відносин тощо. Представники цих сфер діяльності сьогодні тісно взаємодіють не тільки один з одним, але й з владними структурами всіх рівнів.

Аналіз цих процесів засвідчує необхідність дослідження діяльності державних органів влади щодо створення інститутів державного та регіонального управління і контролю в рекреаційно-туристичній галузі, а також їх взаємодії з туристичним бізнесом та іншими супутніми сферами на національному, регіональному і місцевому рівнях.

У цілій низці законодавчих актів та міжнародних документів рекреація і туризм, природне середовище, пам'ятки архітектури та містобудування, історична спадщина розглядаються як цілісний комплекс. Саме тому, використовуючи комплексний та системний підходи, можна визначати проблеми галузі та ефективно вирішувати їх через державні та регіональні органи влади.

Проте ситуація на регіональному та державному рівні в Україні демонструє зовсім протилежний підхід до вирішення проблеми, адже не зберігається паралельність визначення та розв'язання основних завдань у сфері туризму між органами місцевої та центральної влади, наслідком чого є неузгодженість та малоефективність регулювання та управління рекреаційно-туристичною сферою зокрема.

Так, у Чернівецькій області спостерігається значна розпорошеність управління сферою туризму, адже проблеми галузі вирішуються різноманітними органами місцевої влади, основна діяльність яких аж ніяк не пов'язана із рекреаційно-туристичною сферою. На підтвердження сказаного наведемо перелік органів місцевої влади, які займаються вирішенням окремих питань та проблем сфери туризму:

- Департамент екології та туризму Чернівецької ОДА здійснює управління туроператорською та турагентською діяльністю та відслідковує екологічне навантаження в області в цілому;
- Департамент інфраструктури, містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства Чернівецької ОДА здійснює управління галузями транспорту, зв'язку та дорожнього господарства на регіональному рівні;
- Департамент охорони здоров'я Чернівецької ОДА здійснює управління санаторно-курортними закладами, розташованим на території Чернівецької області,
- Обласне управління культури регулює діяльність музеїв, постійно діючих виставок, займається охороною пам'яток культурної спадщини;
- Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства є відповідальним за вирішення проблем, пов'язаних із рекреаційними зонами, полюванням та іншими видами рекреаційного туризму;
- Департамент інфраструктури, містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства Чернівецької ОДА, а в його складі управління регіонального розвитку, архітектури та містобудування, забезпечують збереження пам'яток архітектури та відповідає за містобудування в області;
- Державне земельне агентство у м. Чернівці Чернівецької області займається виділенням земельних ділянок під туркомплекси та відповідно їх реєстрацією.

А готельне господарство та ресторанний бізнес взагалі не мають органу державного управління у Чернівецькій області.

Таким чином, управління туристичною сферою на рівні області є нераціональним, адже спостерігається розпорошеність завдань, обов'язків та відповідальності між різними органами місцевої влади, наслідком чого є неефективність управління як такого. Сьогодні виникла нагальна необхідність створення єдиного органу управління туризмом в області, який би не лише акумулював у собі основні органи та відділи галузі, але й централізовано відповідав би за вирішення ключових проблем та завдань, що дозволило б підвищити ефективність управління та, відповідно, результативність галузі регіону в цілому.

Не кращою є ситуація щодо управління сферою туризму і на рівні держави. Так, Державне агентство України з туризму та курортів, яке забезпечувало реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів відповідно до п. 2 постанови КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», підлягає ліквідації. Натомість його функції покладаються на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, крім здійснення державного нагляду у сфері туризму та курортів, які виконуватимуться утвореною Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Окрім Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, деякі завдання у сфері туризму покладаються й на інші міністерства, а саме:

- Міністерство інфраструктури України, а в його складі Укрзалізниця, Державіаслужба, Укрморрічінспекція, Адміністрація морських портів України, Укравтодор, Укртрансінспекція, регулюють діяльність транспортної галузі України;

- Міністерство культури України, а в його складі управління охорони нерухокої культурної спадщини та управління контролю за переміщенням культурних цінностей та охорони культурної спадщини, здійснюють управління рухомими пам'ятками, які зосереджені в музеях, та нерухогими пам'ятками археології, історії, монументального мистецтва; регулюють діяльність історико-культурних заповідників та займаються поверненням в Україну культурних цінностей;

- Міністерство екології та природних ресурсів України, а в його складі Департамент заповідної справи, координують діяльність національних парків, заповідників, пам'яток природи та інших природничих об'єктів;

- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, а в його складі Управління містобудування, архітектури та планування територій, займаються управлінськими функціями щодо пам'яток архітектури та містобудування, пов'язаних з ними творів монументального, декоративного та образотворчого мистецтва, історико-архітектурних заповідників, садово-паркового мистецтва, ландшафтів та проектно-реставраційних робіт.

Очевидно, що на державному рівні також спостерігається невідповідність та розпорошеність між завданнями та проблемами сфери туризму виконавчими органами влади, які є відповідальними за вирішення поставлених завдань. Як наслідок, державна політика, державне регулювання та управління рекреаційно-туристичною сферою є малоефективними.

Окрім цього, така багатоаспектність туристичної галузі та її взаємозв'язок з іншими галузями економіки робить сферу туризму залежною від діяльності інших органів у супутніх сферах, що також призводить до зменшення ефективності управління туристично-рекреаційною сферою України в цілому.

Таким чином, без кардинальної зміни системи управління необхідно чекати подальшого погіршення стану збереження пам'яток культурної спадщини та природного середовища, адже суттєве покращення курортної та туристичної діяльності за таких умов є неможливим.

Сьогодні можна окреслити ще низку проблем у розвитку туризму, пов'язаних з об'єктами туристичного показу, підвищенням рівня сервісного обслуговування, промоційною роботою тощо.

Висновок. Розвиток туризму як один зі сценаріїв покращення соціально-економічного стану Чернівецької області буде залежати від вирішення вищеназаних проблем та наступних завдань:

1. Спільними зусиллями необхідно переконати всі зацікавлені організації і громадськість в розумінні того, що туризм – не другорядна справа, а пріоритетний напрямок соціально-економічного розвитку регіону.

2. Владним структурам, представникам туристичного бізнесу та науки доцільно в найближчий час розробити стратегію розвитку туризму в регіоні та місті Чернівцях до 2020 року та забезпечити формування відповідної регіональної політики.

3. Органам державної влади та місцевого самоврядування:

- провести інвентаризацію санаторно-курортних закладів, туристичних комплексів, підприємств розміщення та ресторанного бізнесу, садиб сільського туризму та об'єктів туристичного показу в області, встановити їх стан та терміни відновлення у разі необхідності;

- визначити та зарезервувати перспективні площадки під будівництво об'єктів туризму. Окреслити перелік інвестиційно-привабливих об'єктів та поширити інформацію про них;

- сприяти наданню статусу санаторно-курортної зони державного значення та статусу обласного значення рекреаційним територіям Вижницького, Путильського, Сторожинецького, Хотинського, Кельменецького, Сокирянського районів та міста Чернівців;

- сконцентрувати необхідні ресурси, диверсифікувати економічну діяльність в регіоні і на цій основі встановити реальний вплив рекреації і туризму на економічний розвиток, визначити економічну і соціальну вагомість туристичної галузі в регіоні та розробити стратегію розвитку туризму.

4. Туристичним операторам розширити виробництво та пропозицію туристичних продуктів та послуг на якісно новому рівні. Спрямувати свою діяльність на залучення іноземних туристів та туристів з інших регіонів України з урахуванням політичної та економічної ситуації.

Отже, сценарне прогнозування ефективності розвитку та функціонування туристичної сфери Чернівецької області залежить від багатьох чинників: від наявності природних рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розвинутої загальної та спеціальної інфраструктури до раціонального їх використання; від запровадження інноваційних технологій обслуговування рекреантів, фінансового та кадрового забезпечення до створення іміджу регіону, реклами рекреаційно-туристичних продуктів та просування їх на міжнародному та національному ринках.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №13. – Ст. 180.
2. Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 року №466.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : Київський університет, 2002. – 395 с.
4. Биржаков М. Б. Введение в туризм / М. Б. Биржаков. – СПб. : Герда, 2000. – 192 с.
5. Василенко В.Н. Специальный режим инвестирования как инструмент переходного периода / В. Н. Василенко, О. А. Кратт // Экономист. – 2001. – №6. – С. 45-51.
6. Герасименко В. Г. Основы туристского бизнеса / В. Г. Герасименко. – Одеса: Изд-ство «Черноморье», 1997. – 156 с.
7. Dzieje Gostynina od XI do XXI wieku / Pod redakcia Barbaru Konarskiej-Pabiniak. – Gostynin, 2010. – 880 p.
8. Євдокименко В. К. Регіональна політика розвитку туризму / В. К. Євдокименко. – Чернівці : Прут, 1996. – 287 с.
9. Інвестиційна привабливість Чернівецької області / Чернівецька ОДА. – Чернівці, 2006. – 40 с.
10. Карпінський Б. Про оцінку інвестиційної привабливості та ризику регіону / Б. Карпінський, І. Охалський // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Застосування статистичних методів (регіональний аспект). – Львів: ІРД НАН України, 1999. – Вип. X. – С. 38-42.
11. Квартальнов В. А. Туризм / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
12. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций: в 2 т. / Г. Кунц, С. О'Доннел; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1981. – Т. 1. – 495 с.
13. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
14. Мальська М. П. Основы туристического бизнеса: навч. посіб. / М. П. Мальська, В. В. Худо, В. І. Цибух. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
15. Манильская декларация по мировому туризму, принятая на Всемирной конференции по туризму, г. Манила (Филиппины), 27 сентября – 10 октября 1980 г. // Организационно-правовые основы туристского и гостиничного бизнеса: Нормативно-правовые документы. – М. : Финстатинформ, 1998. – 534 с.
16. Реймерс Н. Ф. Природопользование : словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М., 1999.
17. United Nation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/en/index.html>
18. World Tourism Organization UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unwto.org

Vasyl' Kifyak, Doctor of Economic Sciences,
Chernivtsi Trade and Economic Institute KNTEU, Chernivtsi

**DEVELOPMENT OF TOURISM AS ONE OF THE SCENARIOS TO IMPROVE
THE SOCIO-ECONOMIC CONDITION OF THE CHERNIVTSI REGION**

Annotation

On the basis of analysis of tourist potential, competitive advantage establishing, the tourist attractiveness determining it is proved that the development of tourism in the Chernivtsi region may be one of the scenarios of solving economic and social problems of the region. In particular, the resource support of tourism activities is defined, the impact of tourism development in the regional economy is justified, components of tourism interest are marked, advantages in the development of tourism are established and it is proved that tourism is a kind of economic activity, aimed at satisfying the needs of tourists.

On the basis of the study revealed problems in the development of tourism and proposed a comprehensive program of action for the regional authorities, tourism businesses, scientists and the public.

Keywords: tourism, tourism potential, tourist attraction, tourism, social and economic situation, the competitive advantages of the economy of the region.

References:

1. *On amendments to the Law of Ukraine "On Tourism"* (2004). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, no. 13, Art. 180 (in Ukr.).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (1992). On approval of the State Register of Cultural Heritage of August 12, №466 (in Ukr.).
3. Beydyk, A.A. (2002). *Rekreatsijno-turystychni resursy Ukrainy: metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, rajonuvannia* [Recreation and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning]. Kyiv University, Kyiv, 395 p. (in Ukr.).
4. Birzhakov, M.B. (2000). *Vvedenie v turizm* [Introduction to Tourism]. Gerda, SPb., 192 p. (in Russ.).
5. Vasilenko, V.N., Kratt, O.A. (2001). Special investment regime as a tool for transition. *Jekonomist [The Economist]*, no. 6, pp. 45-51 (in Russ.).
6. Gerasimenko, V.G. (1997). *Osnovy turistskogo biznesa* [Basics tourism business]. Odessa, 156 p. (in Ukr.).
7. In Konarskiei-Pabiniak, B. (Ed.) (2010). *Dzieje Gostynina od XI do XXI wieku* [This is Gostynina from the eleventh to the twenty-first century]. Gostynin, 880 p. (in Pols.).
8. Yevdokymenko, V.K. (1996). *Rehional'na polityka rozvytku turizmu* [Regional policy Tourism Development]. Prut, Chernivtsi, 287 p. (in Ukr.).
9. Chernivtsi Regional State Administration (2006). *Investment attractiveness of Chernivtsi region*. Chernivtsi, 40 p. (in Ukr.).
10. Karpinski, B., Ohapskyi, J. (1999). On the evaluation of investment attractiveness and risks Region. *Sotsial'no-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyj period. Zastosuvannia statystychnykh metodiv (rehional'nyj aspekt) [Socio-economic research in transition. Application of statistical methods (regional aspect)]*, vol. 10, pp. 38-42 (in Ukr.).
11. Kwartal'nov, V.A. (2002). *Turizm* [Tourism]. Finance and Statistics, Moskva, 320 p. (in Russ.).
12. Kunz, H., O'Donnell, S. (1981). *Upravlenie: sistemnyj i situacionnyj analiz upravlencheskih funkcij* [Management: systematic and situational analysis of management functions]. Progress, Moskva, vol. 1, 495 p. (in Russ.).
13. Lyubitseva, O.O. (2002). *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)* [Tourism market (geospatial aspects)]. Alterpres, Kyiv, 436 p. (in Ukr.).
14. Malska, M.P., Khudo, V.V., Tsybukh, V.I. (2004). *Osnovy turystychnoho biznesu* [Essentials tourism business]. Center of educational literature, Kyiv, 272 p. (in Ukr.).
15. The Manila Declaration on World Tourism (1998). World Conference on Tourism. Manila (Philippines), 27 September – 10 October 1980. *Organizacionno-pravovye osnovy turistskogo i gostinichnogo biznesa: Normativno-pravovye dokumenty [Institutional Framework tourism and hospitality industry: Legal documents]*. Finstatinform, Moskva, 534 p. (in Russ.).
16. Reimers, N.F. (1999). *Prirodopol'zovanie* [Nature]. Dictionary Directory, Moskva (in Russ.).
17. United Nation. Available at: <http://www.un.org/en/index.html>
18. World Tourism Organization UNWTO. Available at: www.unwto.org

